

Det værste er at stå udenfor

UDSAT!

Optegnelser om liv og død.

Af Knud Vilby.

127 sider. 175 kr. Socialpolitisk Forlag og Forlaget Per Kofod. 2011.

Der har aldrig kunnet herske tvivl om Knud Vilbys sociale engagement, men i denne bog kan man tydeligt mærke pulsen fra et varmt hjerte, der stadigt og stædigt kæmper for at belyse og forbedre kårene for de ringest stillede, hvad enten de bor

på Afrikas Horn, i tredjeverdens storbyer, i det gamle Østeuropa, i Nordvestkvarteret eller i udkantsdanmark.

I det sidste årti, hvor meget få har talt om social ulighed, og mange har benægtet, at den findes, har Vilby fastholdt sit fokus på social uretfærdighed, bl.a. via sit formandskab for Socialpolitisk Forening. Vilbys erfaringer og tanker er dermed også vigtige for dem, der beskæftiger sig med rusmiddelproblematikken, fordi langt flere berøres i samfund, der præges af ulighed.

Vilbys ambition med udgivelsen er at se på sociale problemer over lang tid og store afstande. Han leder efter et mønster, som kan forklare ligheder og forskelle i verden nu, og dengang han var en håbefuldt knægt i Gevninge. Han gør det, fordi han føler sig forpligtet af en god start på livet og en velfungerende familie. Og fordi der er nogle spørgsmål, der nager ham. Hvorfor er der nogle sociale problemer, som vokser med stigende rigdom? Hvordan kan vi på én gang håndtere en fremtid med knappe ressourcer og stigende global konkurrence og samtidig fastholde anstændige levekår?

Provokeret af problematikken om udkantsdanmark og EU's rådne banan vender Vilby tilbage til en af sin ungdoms klassiske bøger om center og periferi. Han ved godt, at Andre Gunder Frank (1929–2005), der var guru på feltet dengang, ikke er i kridthuset mere, men mener alligevel, at der stadig kan hentes gode forklaringer med en mere marxistisk tilgang. Det, som Frank analyserede sig frem til, var, at de rige tager fra de fattige, og at centrene rager til sig på bekostning af periferien. Det gælder fortsat, mener Vilby, hvad enten vi taler England og de frigivne kolonier i 1970 eller København og Lolland i 2011. Centraliseringen, som bygger på en ubekræftet antagelse af, at større administrative enheder er mere økonomiske i drift, vrider Danmark skævt.

Vilbys definition på fattigdom er 'mangel på muligheder'. Selvfølgelig handler det dybest set om økonomi, men i praksis udmøntes det som mangel på uddannelse, job, bolig og sociale relationer. Det gør det alle steder, og det er just derfor, at fattigdom er og må være relativ. Vilby citerer Robert Chambers liste over det, de fattige selv mener kendetegner deres liv. Ud over mangel på penge nævner de social underlegenhed, isolation, sygdom, sårbarhed, svingende indtægter, magtesløshed og ydmygelse. Overordnet ser det ud til, at social sikkerhed er vigtigere for de adspurgte end høj levestandard.

Sådanne brede fattigdomskriterier kan bruges meningsfuldt overalt, mener Vilby og bruger dem selv til at analysere udviklingen af fattigdom i Danmark. Ifølge OECD og Arbejderbevægelsens

Erhvervsråd er antallet af længerevarende fattige (dvs. de, der i mere end tre år tjener under 50 % af gennemsnittet, dog minus studerende) i Danmark er øget fra 30.000 til 47.000 fra 2001 til 2007. Samtidig er socialpolitikken stort set blevet forvandlet til beskæftigelsespolitik, og en sygelig optagethed af menneskers nytteværdi har bredt sig.

De gamle er blevet en ældrebyrde, de arbejdsløse hænges ud som nassere, de syge mistænkeliggøres, og selv svært invaliderede presses for deres restarbejdsevne. For egen regning kan jeg tilføje, at en stadig større gruppe af veluddannede til gengæld tjener godt på tvivlsomme kurser til arbejdssøgende og som coaches og selvudviklere. De rige tager stadig fra de fattige.

Til at beskrive den stigende nationale og globale ulighed inddrager Vilby Wilkinson og Pickett's 'Lighed. Hvorfor lighed i samfundet gavner alle' – en af de vigtigste bøger længe. De to forskere påviser med statistik fra 23 særdeles velundersøgte samfund, at stigende økonomisk ulighed medfører, at uddannelsesniveau, social tillid og mobilitet falder, mens mentale sygdomme, dødelighed, fedme, teenagegraviditeter, vold, mord og kriminalitet øges. Større ulighed indebærer, at flere føler sig sat udenfor, og det er det værste.

Det fører frem til, at Vilby anbefaler, at velfærdsstaten får et eftersyn og indrettes således, at der ikke er så mange automatiske ydelser til folk, der godt kan klare sig selv. Til gengæld skal der være nok til den gruppe, der altid vil have behov for støtte, og som vil være der, uanset hvor godt vi styrer et samfund. Det er vigtigt at indrette samfundet, så velfærdsstaten er på de flestes side. Den pågående snak om, at man ikke kan hæve skatterne i Danmark uden at risikere faneflugt, må manes i jorden, fordi det stærkt stigende antal af danske millionærer vidner om det modsatte.

Vilby afslutter med en bredside mod den hidtil førte politik. Vækst må ikke være det eneste mål, for der findes vækst, som er mere skadelig end gavnlig, fx hele sikkerhedsbranchen: Flere nattevagter og alarmer er ikke udtryk for en positiv vækst, men for en stigende – ofte uberettiget – angst for kriminalitet. Desuden ser det i den rige del af verden ud, som om økonomisk vækst ikke længere har et ubetinget gavnligt potentiale, og det bør bruges som argumentation for at tage fat på de nødvendige ændringer, som en mere klimabevidst verden må påbegynde.

En forandring, som også må inkludere de mange, mange unge mænd uden uddannelse og udsigt til arbejde. De er med Vilbys ord ubrugelige og ofte socialt isolerede, da de ikke har råd til at gifte sig. Deres tilstedeværelse gør det nemmere at rekruttere soldater til krige, der ikke bør føres, og kan føre til bygning af fængsler, som på ingen måde bidrager til en bedre verden. Rettighederne som borger må igen sættes foran rettighederne som forbruger.

For tiden afvikles en trafik kampagne, hvor der på udvalgte steder er skrevet på vejen: Kør ordentligt!

Vilbys bog, som måske snarere er et langt og vidtfaavnende essay, minder lidt om den kampagne og kunne sagtens opsummeres med formaningen: Lev ordentligt!

KAREN ELLEN SPANNOV
ETNOGRAF, MAG.ART., PH.D.